

HAKLARI TANIYALIM

İNSAN HAKLARI VE DÜNYA GENELİNDE OTORİTER UYGULAMALARIN YÜKSELİŞİ BÖLÜM 1

İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ AÇIKLAMASI

Okuduğunuz rehber otoriter güç taktiklerinin nasıl insanları nasıl susturabileceği, bölebileceği ve kontrol edebileceğine dairdir. Bu metin siyasi görüş belirtmek ya da hangi hükümet sisteminin en iyisi olduğunu savunmak için değil; korkuların ve farklılıkların siyasi emellere nasıl alet edildiğini, anlatıların nasıl otoriter uygulamaları haklı gösterecek şekilde saptırıldığını ve adaletsizliğin büyümesine sebep olan sistemleri ve söylemleri nasıl sorgulayacağımızı anlamak amacıyla yazılmıştır.

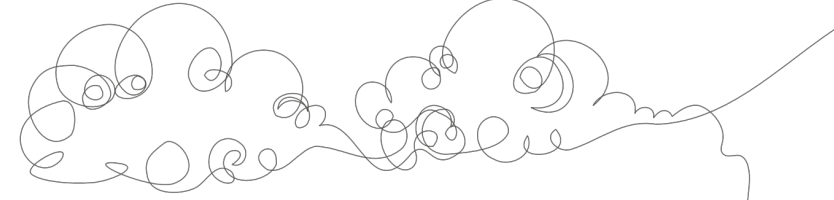

OTORİTER KORKU, BASKI VE KONTROL ANLATILARINI ÇÖZÜMLEMEK

GİRİŞ

Dünyanın dört bir yanında insanlar toplumlarının derin değişimler yaşadığını hissediyor. Topluluklar artan bir bölünme ve istikrarsızlık süreci içerisinde. İnsanlar kim oldukları, nereden geldikleri ve neye inandıklarına bağlı olarak güvende hissetmiyor. Diğerleri ise geleceğine yönelik belirsizlik, korku veya öfke hissediyor. Çoğu insan seslerinin duyulmadığını ve korkularının önemsenmediğini düşündüklerinden dolayı kendi hayatlarını etkileyen kararlara yabancı hale geliyorlar.

Böyle zamanlarda liderlerin ve diğer güçlü figürlerin korku yaymaları ve farklılıklarından istifade etmeleri, topluluklar arasına set çekerek kendi çıkarlarını korumalarını kolaylaştırır. Toplumdaki problemler için halihazırda ötekileştirilmiş grupları suçlarlar. "Sorunun onlar olduğunu" ya da "kontrolü geri almak gerektiğini" söyleyebilirler. Bu felaket telallığı korkuyu ve bölünmeyi kalıcılaştırmaya ek olarak "bize karşı onlar" söylemini araçsallaştırmaktadır.

Bahsi geçen korku anlatıları güçlü aparatlardır; gücü elinde tutanların aşırılıkçı uygulamaları meşrulaştırarak özgürlükleri kısıtlamasına, kuralları baştan yazmasına, kurumların altını oymasına, hesap verebilirlikten kaçınmasına ve daha fazla gücün ayrıcalıklı bir kesimin elinde toplanmasına olanak tanır. Zamanla bu eylemler herkesi korumayı amaçlayan sistemleri zayıflatır ve güç sahiplerinden hesap sormayı daha da zorlaştırır.

Bunlar tesadüfi eylemler değildir. Geçmişten bugüne dünyanın birçok yerinde hükümetler ve liderler **otoriter uygulamaları** güçlerini pekiştirmek için kullanmışlardır. Söz konusu uygulamalar muhalifleri susturmayı, belirli grupları hedef göstermeyi, hukukun ve medyanın altını oymayı, bilgiyi kontrol etmeyi ve kurumları zayıflatmayı içerir. Genellikle bu uygulamalar "İstikrar sağlama" ve "milleti koruma" kisvesi altında sunulur. İnsan haklarının aşınması böyle başlar - bazen sessizce, bazen açıktan.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

İNSAN HAKLARI uyruk, cinsiyet, etnik köken, din ve başka herhangi bir statü farkı gözetmeksizin her bireye ait olan temel hak ve özgürlüklerdir. Tüm insanlarda içkin olarak varolan bu hak ve özgürlükler insan onuru, eşitlik ve saygıya dayanmaktadır. Tüm hükümetlerin yasalar çerçevesinde insan haklarına saygı duyma sorumluluğu vardır.

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ devlet kurumları ve çalışanları da dahil, kimsenin hukukun üzerinde olmadığını ve herkesin bağımsız yargının yürüttüğü açık ve adil yargı süreçlerinde aynı kanunlar temelinde eşit muamele görmesidir. Bu gereklilikler insan haklarını herkese sağlamak için elzemdir.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ (İHEB), 1948'de yayımlanan söz konusu bildirge benimsenen ilk kapsamlı ve küresel olarak kabul edilen insan hakları bildirgesidir. 1948'den beri birçok insan hakları sözleşmesi kabul edilmiş, devletlerin bu haklara saygı duyması, bunları koruması ve hayata geçirmesine dair yasal yükümlülükler belirlenmiştir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM), BM Antlaşması özel kuruluşları ve bağımsız insan hakları mekanizmalarıyla insan haklarının desteklenmesinde, adaletin ve insan hakları sözleşmeleri ile diğer uluslararası hukuk kaynaklarından doğan yükümlülükler saygının sürdürülebileceği koşulların iyileştirilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Çok taraflı uygulamalar insan hakları problemleriyle mücadele etmek ve devletlerin sorumlu tutulmasını sağlamak için elzemdir.

**Hiçbir şey,
otoriteyi
sessizlik kadar
güçlendiremez**

Leonardo da Vinci

Başta otoriter uygulamalar sadece küçük bir grubu etkiliyor gibi gözükabilir. Fakat insan hakları güvenceleri zayıfladıkça hepimizin özgürlükleri zayıflar. İnsanlar konuşmaktan çekinir, bilgi ise toplumun sadece belirli kesimlerinin işine yarayacak şekilde manipüle edilir. Tartışılmaz olan haklar ise hızlıca ortadan kaybolabilir.

İnsan hakları ve güvenceye aldıkları özgürlükler, ayrıcalık ya da siyasi malzeme değildir. Barışçıl ve adil toplumların temelleridirler. Eğitim hakkından eşitliğe, sığınma talep etme hakkından insan onuruna yakışır muamele görmeye kadar **bahsi geçen haklar herkes için ve her yerde geçerlidir**, sadece güce sahip olanlar ya da "normlara" uyanlar için değildir. Kim olduğumuzdan ve nerede olduğumuzdan bağımsız insan hakları evrenselidir ve korunmalıdır. **İnsan hakları ayrıcalık değildir.**

Bu ifadenin neden önemli olduğunu anlamak için insan haklarının temellerinin atıldığı döneme kısaca dönüş yapmamız gerekir. 1948'deki İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabulünden bu yana çoğu devlet (en azından teoride) insan haklarını herkes için savunacağını taahhüt etmiştir. Söz konusu haklar arasında kendini ifade etme, barışçıl (protesto) eylemleri yapma, kamusal yaşama katılma ve güce sahip olanlardan hesap sorabilmek yer almaktadır.

Fakat günümüzde, hesap verebilirlikten kaçınmak ve gücü pekiştirebilmek için, evrensel prensiplere karşı gitgide derinleşen saygısızlık ve aldırmaçlıkla karşı karşıyayız. Bazı hükümetler hangi hakları kime uygulayacağını cımbızla seçerken sanki hukukun üzerindeymiş gibi uluslararası antlaşmalardan çekiliyor, Birleşmiş Milletler sistemini hiçe sayıyor ve uluslararası hukukun üstünlüğünü zayıflatıyorlar

KELİMELERİN GÜCÜ: KANAATLERİMİZİ ŞEKİLLENDİREN KORKU TEMELLİ ANLATILARIN ANALİZİ

KELİMELER SADECE GERÇEKLİĞİ BETİMLEMEZ, AYNI ZAMANDA GERÇEKLİĞİ YARATIP DEĞİŞTİRİRLER. KELİMELER İNSANLARI BİRLEŞTİRMEK YA DA AYIRMAK İÇİN KULLANILABİLİR.

Güç sahipleri, toplumunuz veya ülkeniz hakkında mesajlar ve hikayeler kurgulamak için kelimeleri kullandıklarında, bunları size 'sağduyu' veya 'gerçek' gibi sunarlar. Peki, söylenenler gerçek midir? Bu hikayeler nadiren tarafsızdır. Önyargıları, siyasi ajandaları, gerçekliği algılama biçimimizi ve insanların inançlarını etkilemeye yönelik kasıtlı girişimleri yansıtabilirler. Söz konusu anlatılar siyasi liderler, güçlü iş insanları, dini kurumlar, ana akım medya (gazeteler, televizyon ve radyo gibi), internet mecraları, sosyal medya platformları ve diğer güçlü aktörler tarafından dikkatle tasarlanmıştır.

"Ülkemiz göçmenler tarafından istila ediliyor", "geleneksel değerlerimiz saldırı altında", veya "sapkın fikirlere savaşıyoruz" gibi mesajları ele alalım. Bunların tamamı kavga ve savaş benzetmeleridir. Farklılıkları çatışmaya dönüştürürler. Söz konusu durum, korku ve aciliyet hissi yaratarak insanların saldırı altındaymış gibi hissetmelerine neden olur; ancak işbu saldırı bir ordudan değil, komşularından, göçmenlerden veya aktivistlerden geliyordur. Böyle dil ve ifadelerin tek amacı vardır: toplulukları bölmek ve toplumun tek tipleştirilmiş bir versiyonunu dayatmak. Korku aracılığıyla bu ifadeler otoriter uygulamaların temelini atar, kendilerine zemin bulan bu uygulamalar ise güç sahiplerini korur, eleştirel seslerin ve ötekileştirilen grupların haklarını ellerinden alır

SAVAŞ

SALDIRI

DEĞERLER

TEHLİKELİ

İŞGAL

KISA ALIŞTIRMA: ANLATIYI FARK ET!

Haberlerde, sosyal medyada ya da çevrenizde tanık olduğunuz; sizi kararsız bırakan, kızdıran ya da korkutan bir hikayeyi veya mesajı düşünmek için bir dakikanızı ayırın.

- ▶ Mesaj neydi?
- ▶ Sizce aslında ne söylenmek isteniyordu?
- ▶ Bu hikayeden kim zarar görüyor, kim çıkar sağlıyor olabilir?
- ▶ İnsan hakları bakış perspektifinden bakıldığında bu duruma farklı bir bakış açısı getirilebilir mi?
- ▶ Bu tür mesajları bir daha duyduğunuzda ne söyleyebilirsiniz?

Tek bir konuşma, tek bir soru ya da bir karşı-anlatı insanların bakış açısını değiştirebilir. Değişim işte böyle başlar.

KİM KAZANÇLI ÇIKIYOR? SUÇLAMAK, KİTLİK VE SIFIR-TOPLAMLI SÖYLEMLER

"Biz ve onlar" anlatıları birer taktiktir. Dışlamaya yönelik kamuoyu desteği inşa ederler, "ulusu savunmak" adına ayrımcı yasaları meşrulaştırır; polis yetkilerinin artırılmasına ve hatta kitlesel sınırdışı etmelere imkan tanır. Liderler ve hükümetler bu anlatıları kampüsteki öğrenci eylemlerini yasaklamak, eğitimi sansürlemek, ifade özgürlüğünü kısıtlamak, belirli grupların güvencelerini sınırlamak, konut ve sağlık hizmetlerine erişimini engellemek ya da yasal süreçleri görmezden gelmek gibi konularda insan haklarını sınırlamakta kullanabilir. Bunu yaparak elde ettikleri şunlardır:

- ▶ Yoksulluk, konut sıkıntısı ve güç dağılımı gibi temel sorunların sorumluluğundan kaçınırlar;
- ▶ Korku ve öfkeyi adil olmayan sistemlere ve başarısız politikalara değil ötekileştirilen gruplara yönlendirirler;
- ▶ Durdurulması gereken bir düşman yaratarak gücün tek elde toplanması için destek yaratırlar;
- ▶ Yürütmenin gücünü kontrol eden ve hesap verebilirlik açısından mühim olan kurumların altını oyarlar.

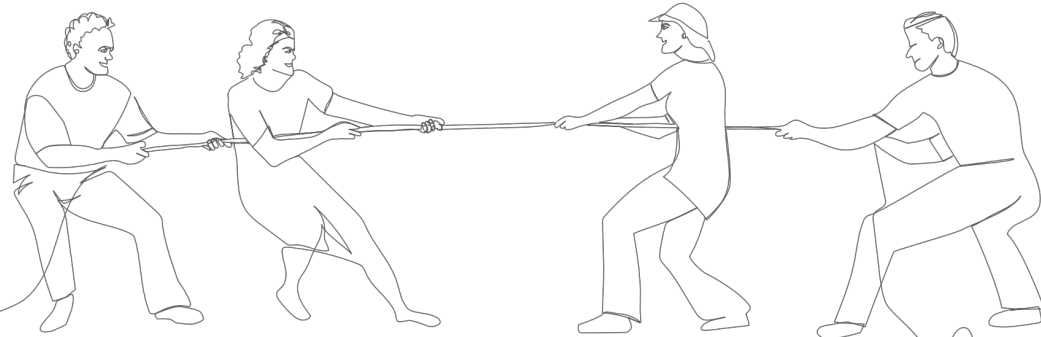
Sıklıkla herkes için yeterli kadar kaynak, iş, konut ve sağlık hizmeti olmadığı ve bazı gruplar hak, tanınma ve kaynak elde ederse diğerlerinin kaybetmesi gerektiği söylenir. İşbu söylemler çeşitli şekillerde karşımıza çıkar: toplumsal cinsiyet eşitliği ("erkekler ayrımcılığa maruz kalıyor"), LGBTİ+ hakları ("geleneksel aile değerleri saldırı altında"), etnik çeşitlilik ("beyaz hayatlar da değerlidir"), ve mülteci hakları ("sistemi sömürüyorlar").

Kıtlık iddiası, dışlamayı, baskıyı ve hakların geri alınmasını meşrulaştıran söylemlere dönüşür. Kaynakları nasıl daha adil dağıtabileceğimizi sormak yerine halihazırda en aza sahip olanlardan korkmamız gerektiği söylenir. Yoksullar ve mülteciler gibi grupların katkılarının üstü örtülür ya da reddedilir. Sıkça tekrarlanan bu söylemler bizi kıtlığa inanmaya

sevk eder ama hikaye bundan ibaret değildir. Kıtlık tek başına adaletsizlik yaratmaz, bunu yaratan siyasi tercihlerdir.

Bir grubun kazancının diğerinin zararı anlamına geldiği iddiasına "sıfır-toplam" denir. Bu hikaye yaygın hale geldiğinde gerçek çözümlerin önü tıkanır. Söz konusu durum komşuları ve toplulukları birbirine düşürür, halihazırdaki durumdan faydalananları korur.

İşte bu yüzden duraksamak ve altmetine odaklanmak önemlidir. Gerçekten ne söyleniyor? Anlatıdan kim faydalanırken, kim zarar görüyor? Bu söylemler nasıl insan hakları ihlalleriyle sonuçlanan otoriter uygulamaların tırmanmasına yol açabilir? Gelin bazı korku temelli mesaj örneklerini çözümlemeyelim.

KART 1: "ONLARI BURADA İSTEMİYORUZ, ÇÜNKÜ ..."

"BURAYA AİT DEĞİLLER"

"BURAYA YASADIŞI GELDİLER"

"SUÇ ÇETELERİNİN TEHLİKELİ MENSUPLARI"

"NE DEĞERLERİMİZİ PAYLAŞIYORLAR. NE KÜLTÜRÜMÜZE SAYGI DUYUYORLAR"

"İŞLERİMİZİ ÇALMAYA GELDİLER"

"SİSTEMİ İSTİSMAR EDİYORLAR"

"KÜLTÜRÜMÜZÜ DEĞİŞTİRECEKLER"

- Bu söylemlerin farklı türlerini tecrübe ettiniz mi? Kime yönelik söylenmişlerdi?
- Sizi ya da başkalarını nasıl etkiledi?
- Bu söylemler hangi korkulara ve inançlara dayanıyor? Bundan kim kazançlı çıkıyor?
- İnsan hakları temelinde bu söylemlerin değindiklerini nasıl yeniden yorumlayabilirsiniz?

HAYDİ ÇÖZÜMLEYELİM

Söz konusu söylemler genellikle "farklı" "yabancı" ya da baskın "başarı" normlarına tehdit olarak görülen herkesi hedef gösterir: mülteciler, sığınmacılar, göçmenler, ırksal ve etnik azınlık toplulukları, LGBTI+'lar, dini azınlıklar, yoksullar, engelliler ve ruhsal sağlık sorunları veya sabıkası olanlar.

Bahsi geçen gruplar toplumdaki konumları, kimlikleri ve yaşam tecrübeleri açısından farklı olsalar da uygulanan taktik aynıdır: onları ait olmayan "ötekiler" olarak ayırıştırmak, sorunlar için günah keçisi haline getirmek ve haklarını, güvenliklerini, hatta insanlıklarını tartışmaya açmak. Özünde bu söylemler aidiyetin, aidiyetle gelen güvenlik ve insan haklarının koşullu ayrıcalıklar olduğunu öne sürer. Bazı insanların toplumun "gerçek" fertleri olduğunu söylerken diğerlerinin ayırıştırlabileceğini ima eder. Hakların içkin değil kazanılması gerektiğini ve güce sahip olanların kimin bu hakları hak edip etmediğine karar verebileceğini söyler.

HAYDİ BİRKAÇ ÖRNEĞE DAHA BAKIP NE OLDUĞUNU SÖRGÜLEYALIM

DOĞRU YANLIŞ

1. *Eğer birisi sınırı gerekli belgeler olmadan geçiyorsa o kişi "yasadışı"dır".*
2. *Etnik ve ırksal azınlıkların şiddet suçu işleme eğilimleri daha yüksektir.*
3. *Göçmenleri suçlamak hükümetlerin hesap vermemek için kullandığı bir yöntemdir.*
4. *Kültürel çeşitlilik ulusal birliğimizi ve toplumsal uyumumuzu tehdit etmektedir.*
5. *Herkesin güvenlik ve korunmaya eşit derecede hakkı vardır*

DOĞRU TAHMİN ETTİNİZ Mİ?

1. Birisi bir ülkeye izin veya belgeler olmadan girse bile sığınma insan hakkıdır. Söz konusu hak açık bir şekilde uluslararası hukuk tarafından korunmaktadır (1951'deki Mülteci Sözleşmesi'nin 31. maddesine göre). Aile ve çalışma sebepleriyle gerçekleşebilecek düzensiz göç idari kuralları ihlal edip uluslara ait göç kanunlarına göre yasadışı olarak tanımlanabilse de bireyler yasadışı değildir, sadece bir ülkede bulunma şekilleri öyle olabilir. Bu durum çoğu ülkede hukuki (idari) bir meseledir, suç değildir. Bu ifade **yanlıştır**.

2. Bu ifade ırkçı bir kalıp yargıdır ve dolayısıyla **yanlıştır**. Araştırmalar suç oranları ile ırk ve etnisite arasında bir bağlantı olmadığını göstermektedir. Etnik ve ırksal azınlık toplulukları genellikle polis uygulamalarına gereğinden fazla maruz kalmakla, daha sert cezalar almakta ve hafif suçlardan ötürü daha cezaya çarptırılma olasılıkları daha yüksektir.

3. Sık duyulan iddialardan biri "göçmenlerin sistemden faydalanıp bize birşey bırakmadığı" dır. Bu yaygın karşılaşılan bir politik stratejidir; Fakat çoğu ülkede göçmenler ödedikleri vergiler ve ihtiyaç duyulan işleri yapmalarıyla aldıkları desteklerden daha fazlasını toplumlarına sunmaktadırlar. Sağlık, konut, iş, eğitim ve sosyal güvenliğe erişim devlet politikalarına bağlıdır. Bu sistemler başarısız olduğunda liderlerin yapısal sorunlara değinmektense suçu göçmenlere attığını görüyoruz. Yani bu ifade **doğrudur**. Göçmenleri suçlamak, ana nedenlere odaklanmak yerine güç sahiplerinin sorumluluktan kaçmasını sağlar; başarısız olan sistemlerden etkilenen insanlar arasında ihtilaf yaratır

4. Baskın kültür genellikle güce sahip olanların değerlerini yansıtır; özgün, tarafsız olanı değil. Kültürel uygulamalar değerli olmakla beraber insanlara zarar verdiği, onları ötekileştirdiği veya ayrıştırdığı durumda evrilmelidirler. Hiçbir gelenek insan haklarını ihlal etmeyi meşrulaştıramaz. Kültür durağan ya da bir gruba ait değildir. Her daim değişmiştir ve yeni şeylerle karşılaşmasıyla, göçlerle, kültür alışverişiyle evrimleşecektir. Yani ifade **yanlıştır**. Çoğu kişi uyum halinde yaşayıp kültürlerini başkalarına dayatmamak ister. Herkesin kendi kimliğine, kültürüne, inançlarına sahip olma; haysiyetli ve güvenli yaşama hakkı vardır. İnsan hakları inanç özgürlüğünü sağlarken ayrımcılıktan ve baskıdan korunma özgürlüklerini güvenceye alır.

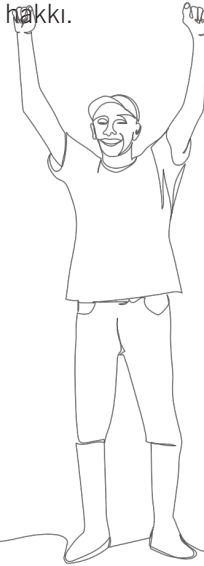
DOĞRU TAHMİN ETTİNİZ Mİ?

5. İnsan hakları herkes için geçerlidir, sadece belirli küçük bir kesime ya da egemen gruba mensup olanlara değil. Yani bu ifade **doğrudur**. Dinleri, geçmişleri, kimlikleri ve inançlarından ötürü hiçbir grup "yaşam tarzımıza" tehdit değildir. Bu siyasi bir anlatıdır, gerçek değildir. İnsan hakları koşula bağlı değildir. İnsanlar evsiz, kayıtsız, yoksul, etnik azınlık, kriminalize edilmiş ya da "tehdit" olarak yaftalanmaları yüzünden korunma hakkından mahrum bırakılamaz. Otoriteler bu grupları polislin yetki suistimalleriyle, keyfi gözaltılarla ve toplumun geri kalanından uzaklaştıran politikalar aracılığıyla hedef gösterdiğinde zorla kaybetme gibi ciddi insan hakları ihlallerine yol açabilirler. Bu uygulamalar görmezden gelinmemeli, ortaya çıkarılıp mücadele edilmelidir.

Bahsedilen anlatılar dışlama taktiğidir ve hangi grubun hedef gösterildiğine bağlı olarak bu taktikler aşağıdakiler dahil olmak üzere çeşitli hakları ihlal etmektedir:

- ▶ Eşitlik hakkı ve ayrımcılık yasağı;
- ▶ Uyruluk hakkı;
- ▶ Sığınma talep etme ve korunma hakkı;
- ▶ Kültürel haklar ve kamusal yaşama katılma hakkı;
- ▶ Özel yaşam ve aile yaşamının dokunulmazlığı hakkı;
- ▶ Din ve inanç özgürlüğü hakkı.

Nerede doğmuş olursak olalım, hangi dili konuşuyorsak konuşalım, görünüşümüzden, olduğumuz kişiden bağımsız olarak eşit, ayrımcılığa uğramadan insan onuruna yakışır şekilde muamele görme hakkımız vardır. Kimse sırf egemen grubun topluma kimin ait olduğuna dair fikirlerine uymaması yüzünden dışlanamaz. Diğerlerinden farklı olmak bizi biz yapan şeydir ve uluslararası insan hakları hukukunca korunmaktadır. İnsan hakları pasaportunuza, dininize, arka planınıza veya geçmişinize bağlı değildir. Devletler kimin hakları hak ettiğini seçme yetkisine sahip değildir. Bu kuralları istisnasız herkes için savunmak ve uygulamakla yükümlüdürler.

KART 2: “ÇOCUKLARIMIZIN BEYNİNİ YIKIYORLAR, ÇÜNKÜ ...”

“TOPLUMSAL CİNSİYET MASALLARIYLA KAFA KARIŞTIRIYORLAR.”

“ÇOCUKLARI CİNSELLEŞTİRİYORLAR!”

“AİLE DEĞERLERİMİZE SALDIRIYORLAR.”

“TEHLİKELİ FİKİRLER YASIYORLAR.”

“IRKÇILIK MI KALDI?”

“KÜLTÜRÜMÜZÜ YOK EDECEKLERİ!”

- Bu tür ifadeleri görüp duyduğunuz oldu mu? Bu ifadeleri kim, neden kullanıyor?
- Çocuklara tehdit olduğu iddia edilenler kim?
- Hitap edilen derin korkular ve değerler nedir?
- İnsan hakları temelinde bu söylemlerin değindiklerini nasıl yeniden yorumlayabilirsiniz?

Bu ifadeler genellikle eğitimcileri, LGBTİ+ları, genç aktivistleri, toplumsal cinsiyet ve ırksal adalet aktivistlerini, insan hakları savunucularını, kimlik, eşitlik veya eleştirel düşünme üzerine eğitim veren ya da konuşan herkesi hedef göstermektedir.

Bu anlatı çocukları koruduğunu öne sürer ki bu iddia özellikle çocukların nefrete, şiddete ve sömürüye maruz kaldığı durumlarda önemlidir. Ancak çoğu bağlamda "çocukları korumak" farklı inançları susturmak, kimlikleri silmek ve hakları kısıtlamak için kullanılır. Tek bir dünya görüşünün kabul edilebilir ve doğru olduğunu öne sürerken bugünün ve yarının "bizim" değerlerimizi yansıtmaması gerektiğini öne sürer. Yani çocukların neyi nasıl öğrendiğini, nasıl düşündüğünü ve ne yönde değiştiğini "bizim" kontrol etmemiz gerektiğini iddia eder.

HADİ ÖRNEKLERE BAKIP DOĞRULUKLARINI DEĞERLENDİRELİM...

DOĞRU YANLIŞ

1. *Okullar siyasi olmamalı. Irkçılık, sömürgecilik, ve insan hakları sınıfta konuşulmamalıdır.*
2. *Toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim çözülmesi gereken problemler değildir.*
3. *Kapsamlı Cinsellik Eğitimi çocukların daha erken yaşta cinsel olarak faal olmasına yol açar.*
4. *Geleneksel aile değerlerimiz değiştirilemez, kimse onlara müdahil olamaz.*

DOĞRU TAHMİN ETTİNİZ Mİ?

1. Yapısal eşitsizlik, güç ve hakları anlamak sorumlu ve bilgili bireyler yetiştirmek için elzemdir. Eğitim asla tarafsız değildir. Bu konuları yasaklamak öğrenimi siyasetten arındırmaktan ziyade varolan egemen güç yapılarını destekler. Dolayısıyla bu ifade **yanlıştır**. Buna benzer korku temelli söylemler müfredatta yasaklara, kitap sansürüne, öğretmenlerin ve ebeveynlerin kriminalize edilmesine ve LGBTİ+lara ve ırkçılık karşıtı eğitimcilere yönelik düşmanlığa yol açar. Fakat eğitim hakkı aynı zamanda içinde adalet, eşitlik ve tarihi çeşitli perspektiflerden öğrenme hakkını da içerir. Bu hak çocukların sorumlu, saygılı ve açık fikirli olmasına yardımcı olur.

2. Çeşitlilik müsamaha gösterilecek bir şey değil, saygı duyulması gereken bir durumdur. Yani bu ifade **doğrudur**. LGBTİ+ların kimlikleri düzeltmeleri gereken bir sorun ya da üstü örtülecek bir mesele değildir. İnsanların sosyal normlara uyacak şekilde "normleştirilmesi" gerektiği iddiası insanların kendini ifade etme, güvenlik ve onur hakkını ihlal etmektedir. Bu birlik değil, baskıdır. Herkes kendi kimliğini ifade etme ve baskıdan azade bir şekilde yaşama hakkına sahiptir. Çeşitli kimlikleri tanıyan bir eğitim sistemi herkes için kapsayıcılığı, korunmayı ve güvenliği teşvik eder.

3. Çalışmalar, Kapsamlı Cinsellik Eğitiminin (KCE) cinsel faaliyet gerçekleştirme yaşını geciktirdiği ve korunmayı artırdığını göstermektedir. Yani bu ifade **yanlıştır**. Yaşa uygun, bilim odaklı KCE onay, sınırlar ve saygıyı öğretir. İstismarın, cinsel yoldan bulaşan hastalıkların ve istenmeyen gebeliklerin önlenmesine yardımcı olur. KCE cinsel faaliyeti değil, sorumlu karar almayı teşvik eder.

4. Dünya genelinde "aile değerleri" hakları kısıtlamak, ifadeleri kontrol etmek, fikir ayrılığını baskılamak için siyasallaştırılmıştır. Gelenekçi söylemler toplumsal cinsiyet eşitliğindeki ilerlemeyi engellemek, eğitimi sansürlemek, egemen normlara meydan okuyanları susturmak için kullanılmaktadır; ama insan hakları geleneklere tâbi değildir. Bu haklar, aile içi de dahil olmak üzere, kamusal ve özel hayatta eşit derecede geçerlidir. Hiçbir inanç ya da kültürel fikir otoriter kontrolü, dışlamayı ve haklardan yoksun bırakmayı meşrulaştıramaz. Yani bu ifade **yanlıştır**. Gelenekler değerlerimizi etkilese de herkesin özgürlüğünü, insan onurunu ve eşitliğini korumamızı gerektiren yasaların önüne geçemez.

İNSAN HAKLARI RİSK ALTINDA

Bilgiyi kontrol etmeye, çeşitliği ve farklılığı bastırmaya yönelik bu taktik aşağıdaki insan haklarını riske atmaktadır.

- ▶ Saygıyı, hakikatı ve kapsayıcılığı destekleyen bir eğitime erişim hakkı;
- ▶ Eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkı;
- ▶ İfade özgürlüğü;
- ▶ Bilgiye erişim özgürlüğü;
- ▶ Kültürel haklar ve akademik özgürlük.

Her genç insanın öğrenme, sorgulama ve etrafındaki dünyayı tüm çeşitlilikleriyle anlama hakkı vardır. Kitapları sansürlemek, müfredatı kısıtlamak ya da ırk, toplumsal cinsiyet veya cinselliğe dair tartışmaları -genellikle çocukları korumak adı altında- yasaklamak çocukların eleştirel düşünmesi ve etraflarındaki dünyayla etkileşime girmesi için gereken araçlara erişimine engel olmaktadır. Aslen çocukları korumak, genç insanlara bilgiyi aktararak, onların saygı anlayışını geliştirerek ve düşünebilen bilgili yetişkinler haline gelmelerine yardım ederek olur. Eğitim zihinleri açmalı, kapatmamalıdır.

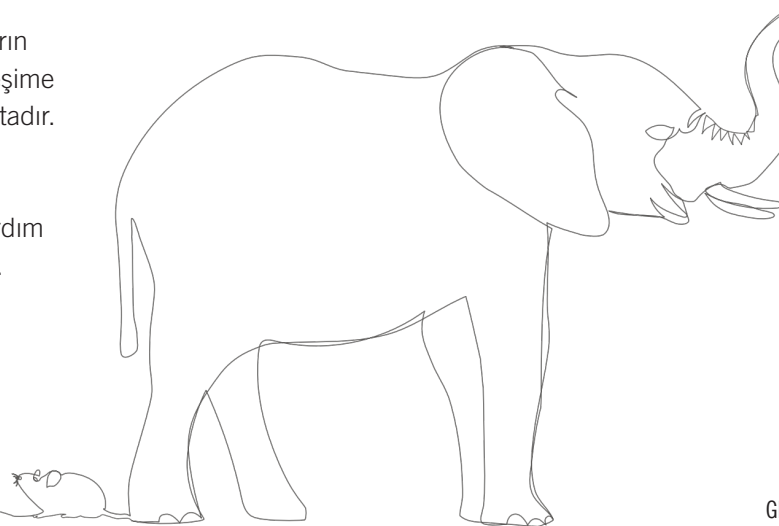
“**Eğer adaletsizlik karşısında tarafsız kalıyorsanız, zalimin tarafını seçmişsiniz demektir. Eğer farenin kuyruğuna basmış bir fil karşısında ‘Tarafsızım’ diyorsanız, fare bu tarafsızlığı takdir etmeyecektir.**”

Desmond Tutu

”

KONUNUN ÖZÜ:

Otoriter uygulamalar her daim üniformalı birinden gelmez. Bazen "yurtseverlik", "egemenlik" veya "aile değerleri" dilini bir araç olarak kullanarak sakin bir tonda konuşur. Korku temelli anlatılar sadece görüşleri şekillendirmekle kalmaz, dışlamaya, baskıya ve hakların suistimaline zemin hazırlar. Liderler; çeşitliliği, protestoları ya da eğitimi tehlike olarak lanse ettikleri zaman sansürü, gözetim ve baskıyı güvenlik, geleneksel değerler ve ulusal birlik adına meşrulaştırmaya çalışır. Bu söylemler ve uygulamalar hukukun üstünlüğünün altını oyarken insan haklarına yönelik baskıları artırır, ulusların Birleşmiş Milletler üyelikleri ve uluslararası insan hakları sözleşmelerini imzalamaları aracılığıyla kurdukları uluslararası düzeni sabote eder.

MANŞETLERİN ÖTESİNDE: KAOS, GÜÇ VE AYRICALIKLAR BİRİLERİNE Mİ YARIYOR?

İnsanlar korktukları ya da kafaları karıştığı zaman güç sahipleri genellikle "İşi bize bırakın, bize güvenin. Tartışmaya vaktimiz yok." derler. Öte yandan kaos ve sessizlik toplumun sadece bir kesiminin ya da güçlü insanların yararınadır. İhtiyacımız olan, sorgusuz sualsiz daha fazla güç devretmek yerine korku ve kafa karışıklığıyla dikkatle yüzleşmektir.

Boruları patlayan, duvarları çatlak, çatısı ise akıtan güzel, tarihi bir evde yaşadığınızı düşünün. Yağmuru suçlayabilirsiniz fakat gerçek sorun binanın temelinin çatırdamasıdır. Bugün karşılaşılan çoğu kriz böyledir. Bize söylenen anlatılar yağmuru suçlamamıza yönelik olsa da bu siyasi açıdan işe yarar bir dikkat dağıtmadır.

OTORİTER ANLATILARIN İNSANLARI BÖLEBİLECEĞİ BAZI KONULAR:

- ▶ ekonomik belirsizlik, istikrarsızlık;
- ▶ siyasal kutuplaşma;
- ▶ yaygın ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı;
- ▶ kamu sağlığı krizleri;
- ▶ kültürel kimlikler ya da dışlayıcı "ahlak" anlayışı;
- ▶ yerinden etme ve göç, iklim değişikliği;
- ▶ azınlıklara, kadınlara, LGBTİ+'lara ve engellilere yönelik şiddet,
- ▶ teknolojik karmaşa ve yanlış bilgiler,
- ▶ silahlı çatışmalar ve soykırım.

Günümüzde birçok ülkede toplumlarımızı sarsan konular (kutuya bakınız) ani gelebilir ama köklü geçmişlere ve derin adaletsizliklere dayanmaktadır. "Bu evi biz inşa etmedik, bizim suçumuz değil" diye düşünebilirsiniz ama bu durum şu an bu evde yaşadığımız gerçeğini değiştirmez. Sadece içinde yaşayabileceğimiz güvenli bir yer arasak da evi ev yapan şeylerden biri de biziz. Su akıtan boruları bantlayabiliriz, yağmuru suçlayabiliriz ya da evi temelinden güçlendirebiliriz.

İyi haber! Bunu yalnız yapmak zorunda değiliz. Etrafımızdaki **sivil toplum** (topluluk grupları, bağımsız medya, kültürel alanlar, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve karşılıklı bakım ve yardımlaşma ağları) evimizi ayakta tutan kolon ve iskele görevi görür. Konuşma alanımızı korumamıza, birbirimize destek olmamıza ve birlikte evimizi yeniden inşa etmemize yardımcı olurlar. Onlar olmadığında tüm ev daha dayanıksız bir hal alır. Değişik topluluklardan insanların bilgiye erişebileceği, diyaloga girebileceği, karşıt görüşlerini veya fikir ayrılıklarını dile getirebileceği, birlikte fikirlerini ifade edebileceği bir sivil toplum, sağlıklı bir toplumun ve otoriter anlatılara ve uygulamalara karşı çıkmanın anahtarıdır (bu düşünce ikinci kitapçıkta daha derinlemesine incelenecektir)

GÜÇ KİMDE, KİMİN İHTİYAÇLARI GÖRMEZDEN GELİNİYOR?

Dolayısıyla daha adil, güvenli ve barışçıl bir toplum istiyorsak sadece çatlakları kapatmak yerine toplumun temellerini - eşitliği, saygıyı ve haysiyeti- güçlendirmeliyiz

Toplumlarımızın temellerini neyin çatlattığını anlamak için kimin gücü elinde tuttuğunu ve kimin ihtiyaçlarının görmezden gelindiğine bakmamız gerek. Neredeyse tüm ülkelerde az sayıda insan çok büyük zenginliğe ve nüfuza sahiptir. Kanunlara yön verirler, medyayı kontrol ederler ve siyasetçileri fonlarlar ki zaten bu insanlar genellikle ülkeleri ya da partileri yöneten siyasi liderlerdir.

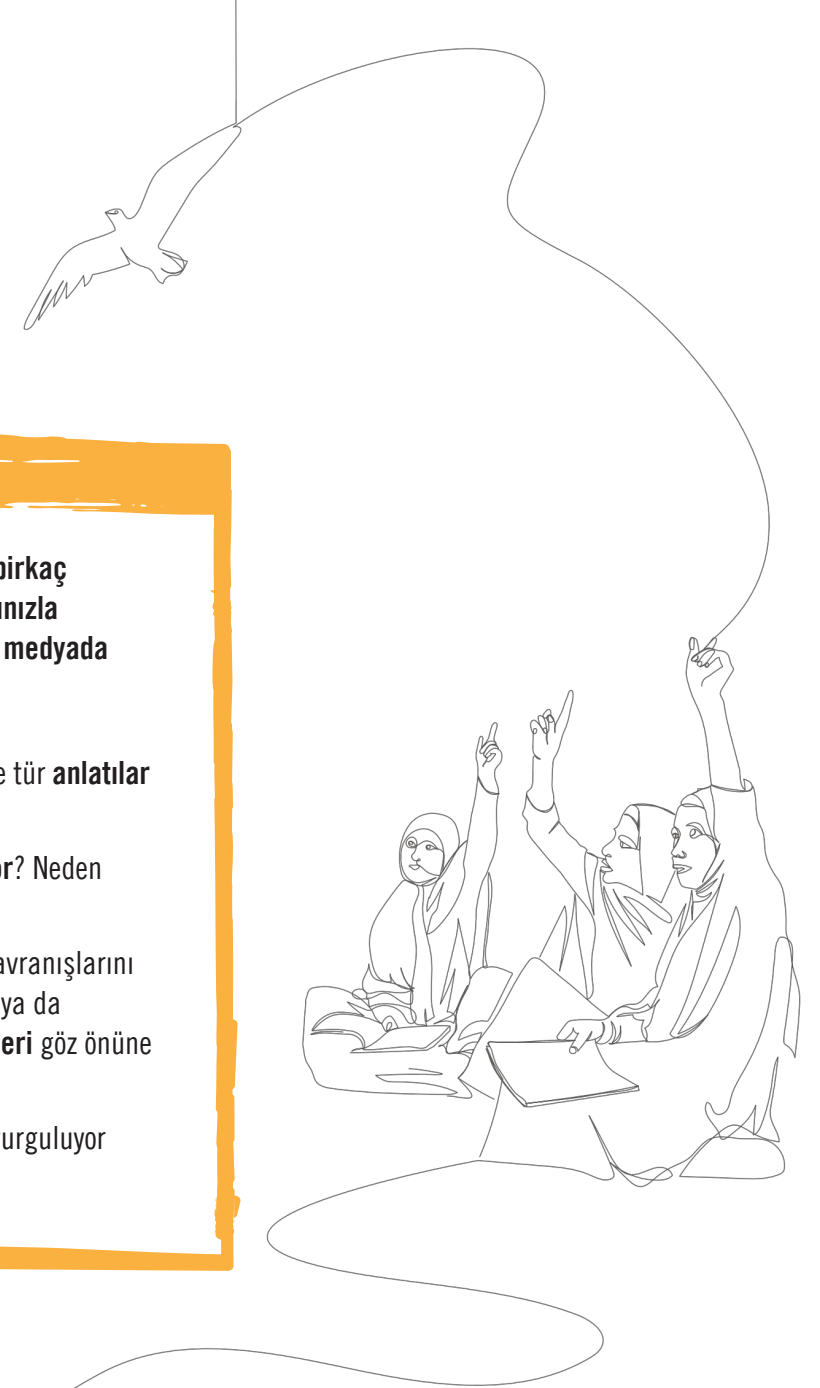
Ülkelerin içindeki ve arasındaki eşitsizlikler geçtiğimiz senelerde artış göstermiştir. Oxfam'ın yaptığı araştırmaya göre¹ küresel zenginliğin %45'i dünya üzerindeki en zengin %1'e aittir. Öte yandan çoğu insan uzun saatler çalışmasına rağmen kirasını, gıda harcamalarını ya da sağlığa erişim gibi insan haklarını karşılayamamaktadır - bunu dünya nüfusunun %44'ünün (Dünya Bankası hesaplarına göre) yoksulluk sınırının altında yaşamasında görebiliriz. Kimin ihtiyaçları önceleniyor? Kime dinlenme hakkı verilirken kime daha fazla çalışması söyleniyor? Peki ya toplumlarımızdaki sorunlar için kim suçlanıyor?

¹ Oxfam International, Takers Not Makers: The unjust poverty and unearned wealth of colonialism, 20 January 2025, https://issuu.com/oxfamca/docs/en-english_davos_full_report_2025_unembargo_oca

DÜŞÜNELİM, YAZALIM VE TARTIŞALIM

Aşağıdaki soruları düşünmek için kendinize birkaç dakika ayırın. Kendiniz için ya da arkadaşlarınızla tartışmak üzere ülkenizde, toplumunuzda ve medyada gördüklerinize dayanan kısa cevaplar yazın.

- ▶ Konut yetersizliğinin nedenleri hakkında ne tür **anlatılar** veya söylemler duyuyorsunuz?
- ▶ Konut yetersizliğinden ötürü kim **suçlanıyor**? Neden böyle olduğunu düşünüyorsunuz?
- ▶ Bu açıklamalar sadece **belirli grupların** davranışlarını mı yansıtıyor yoksa siyaset, bütçe önceliği ya da sistemik ayrımcılık gibi daha **derin sebepleri** göz önüne alıyor mu?
- ▶ Bu anlatılar **devletin sorumluluğunu** mu vurguluyor yoksa sorumluluğun üzerini mi örtüyor?

KİMİN ÇIKARI?

NELER DÜŞÜNDÜNÜZ?

Bu etkinlik bireyleri içinde doğdukları dünya yüzünden sorumlu tutmayı amaçlamamaktadır. Tam aksine, amaçlanan, hangi sistemlerin insanların tekrar tekrar acı çekmesine yol açtığını sorgulamaktır.

Sormamız gereken soru sistemlerden kimlerin çıkar sağladığıdır. Kimin çıkarlarına öncelik verilirken kimin sesi duyulmuyor ya da kasten bastırılıyor? Toplumumuz ve içinde bulunduğumuz sistemler şans eseri oluşmadı. Bu sistemler kendilerine benzeyen insanların çıkarlarına hizmet edilmesini isteyenlerce kurulmuştur. Bu durum bazı gruplara hak etmedikleri avantajlar veya ayrıcalıklar verirken diğerlerini sistemin dışına itmiş ve onlara

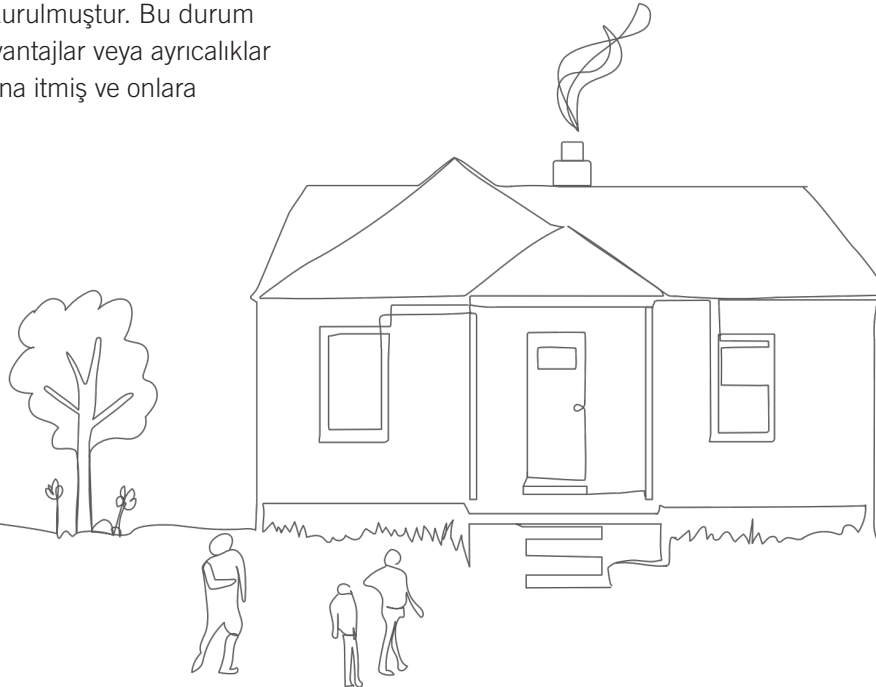
bahsedilen sistemlerin ortadan kaldırmayacağı engeller yaratmıştır.

Çoğu hükümet çökmekte olan ev sorununa değinip boruları ve çatıyı tamir etmektense yağmuru suçlamayı daha kolay bulmaktadır. İnsan hakları ve uygun konutlar sağlamaktansa korku ve nefret anlatılarını toplumu bölüp kafa karıştırmak için kullanmaktadırlar. Bu otoriter liderlerin ihtilafı ve eleştiriyi susturmak için kullandıkları yöntemlerdir. Hedefleri ise gücü daha da ellerinde toplamaktır.

GELECEĞİMİZE KİM KARAR VERİYOR?

Gücün sadece meclislerde ya da başkanlarda yattığını düşünmek kolay olsa da güç aynı zamanda şirketlerde, yönetim kurullarında, gazetecilerde, polislerde, algoritmalarda ve yapay zeka araçlarında da bulunmaktadır. Korku, baskı ve kontrol anlatıları günlük söylemlerimize hissedilmez bir şekilde eklenmiş, otoriter uygulamaların yayılmasına alan açmış, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün altını oymuştur.

Daha umut verici olan taraf ise gücün aynı zamanda ailelerde, sınıflarda, gençlik gruplarında ve aşevlerinde olduğudur. Gücün şarkılarımızda, konuşmalarımıza, kitaplarda yattığıdır. Gelecek ve geleceği değiştirme potansiyeli sadece yukarıdan gelmez, aynı zamanda tabandan da gelebilir. Evet, güç bize uzak gibi gelebilir fakat "buraya aitsin", "arkadayız", "ya hep beraber, ya hiçbirimiz" ve "yalnız değilsin" gibi söylemler gündelik hayatta gücümüzün dışavurumudur.

HANGİ SONUÇA VARİYORUZ?

Dünya genelinde insanlar çok derin sorunlarla mücadele etmektedir. Eşitsizlik, insan kaynaklı iklim değişikliği, silahlı çatışmalar ve yükselen yaşam maliyeti bunlardan sadece bazılarıdır. Fakat bu sorunları dikkatli ve adil bir şekilde çözmekten önce çoğu devlet insanları baskılamakta, muhalefeti susturmakta, özgürlükleri kısıtlamakta ve halihazırda en çok ötekileştirilenleri suçlamaktadır.

Miras aldığımız sistemler içerisinde yaşıyoruz ve bu sistemler kazara değil, gücü elinde tutan insanlar eliyle, zaman içinde inşa edilmiştir. Eşitsizlik, dışlama ve kontrolle şekillenen bu sistemler belirli tercihleri ve çıkarları yansıtmaktadır. Yine de bu sistemler karşısında güçsüz değiliz. Sistemin devam etmesini sağlayan biziz ve sistemi değiştirebilecek gücün parçasıyız.

İnsan hakları haysiyet, adalet ve herkesin özgürlüğüne dayanan bir dünya için temel atar. Adil bir toplumda güç kontrolsüz bırakılmaz. Devletler haklara saygı duymalı ve onları en ötekileştirilmiş insanlar dahil olacak şekilde korumalıdır. Kimse hukuktan üstün değildir. Hukukun üstünlüğü bu temeli ayakta tutar. İnsan haklarına saygı duyulmazsa kanun kalmaz. Hukukun olmadığı yerde insan haklarına saygı duyulmaz.

Gücün nasıl çalıştığını ve ona nasıl karşı çıkacağımızı anlamak, duyduğumuz söylemleri tanımakla başlar. Bu anlatıyı kim şekillendiriyor? Kimin sesi duyulmuyor? Kim tehdit olarak resmediliyor ve neden? Bu söylemler baskıyı, ötekileştirmeyi, ayrımcılığı ve hatta şiddeti meşrulaştırmak maksadıyla toplumlarımızı şekillendirebilir. Fakat onları sorgulamayı öğrenebiliriz. Kendimizi ifade etmek, organize olmak, dayanışmak gibi eylemler insanların kendi geleceklerini yeniden şekillendirme yoludur. Yukarıdan değişim gelmesini beklemektense insan haklarımızı tabandan talep etmeliyiz.

İnsan hakları koşullu değildir. Herkese ait olan temel hak ve özgürlüklerdir. Doğduğunuz yer, inancınız veya kimi sevdiğinizize bağlı değildir. İnsan hakları hepimiz içindir. Nokta.

Bu serinin sonraki bölümü olan **"İNSAN HAKLARI VE DÜNYA GENELİNDE OTORİTER UYGULAMALARIN YÜKSELİŞİ Bölüm 2: İnsan Haklarını Savunmak İçin Otoriter Uygulamalara Direnmek"**

kitapçığında bu dinamiklerin sansürden, gözetime, zorla kaybetmeye, protestoların kriminalize edilmesine kadar nasıl somut uyarı işaretlerine dönüştüğünü inceleyeceğiz. Korkunun, kontrolün ve adaletsizliğin karmaşık gerçeklikleri arasında yol alırken şunu unutmayın: Hakların elimizden nasıl alındığını anlamak onları korumanın ilk adımıdır. Gücün işleyişini ne kadar açıkça görebilsek kötüye kullanımına o kadar etkili bir şekilde meydan okuyabiliriz.

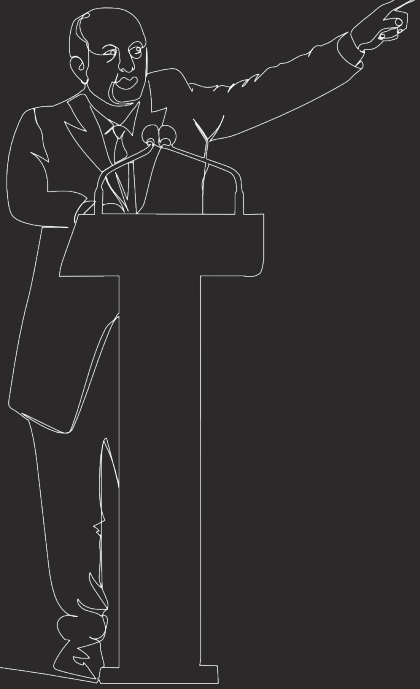
İnsan hakları, ifade özgürlüğü, mülteciler ve çok daha fazlası hakkında bilgi edinmek ister misiniz?

Öyleyse internet sitemizi ziyaret edin!

<https://amnesty.org.tr/>

HAKLARI TANIYALIM

İNSAN HAKLARI VE DÜNYA GENELİNDE OTORİTER UYGULAMALARIN YÜKSELİŞİ

İndeks: POL 32/0336/2025
Orijinal Dil: Türkçe

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Dizgi & Tasarım: Off Colour Design
Editörlük: Claire Mahon